

Warunki podejmowania działalności gospodarczej przez osoby fizyczne w państwach, które przystąpiły do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r.

(Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska,
Słowacja, Słowenia, Węgry)

Kwiecień 2005

Jacek Kulicki

Raport

Nr 233

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej zmieniło zasadniczo zarówno sytuację polskiego przedsiębiorcy na rynkach unijnych, jak i przedsiębiorców z innych krajów Unii Europejskiej w Polsce. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej nie tylko otworzyło rynki unijne dla Polski, ale również rynek Polski dla podmiotów z innych krajów Unii Europejskiej, a zasada niedyskryminowania podmiotów gospodarczych, zapisana w art. 43 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską, musi być respektowana w pełni przez wszystkich członków Unii Europejskiej.

Każde państwo ma możliwość określania własnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej, jednak muszą one być jednakowe dla wszystkich podmiotów z państw członkowskich Unii Europejskiej, a niekonkurencyjność jednego państwa może przynieść zyski innym państwom członkowskim.

Niewątpliwie bardzo istotnymi kryteriami wyboru miejsca prowadzenia szczególnie znaczenia, bowiem podmiot mały – osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, nie ma – w odróżnieniu od wielkich korporacji – możliwości wynegocjowania innych niż ustawowe warunki. Porównanie tych warunków jest przedmiotem niniejszego opracowania, które obejmuje nowe państwa członkowskie Unii Europejskiej.

1. Wprowadzenie

Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską w art. 43 zakazuje – co do zasady – stosowania ograniczeń w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej na terytorium państw członkowskich, w stosunku do obywateli innych państw członkowskich. Po przystąpieniu Polski – wraz z dziewięcioma innymi państwami (Cyprem, Czechami, Estonią, Litwą, Łotwą, Malta, Słowacją, Słowenią, Węgrami)¹ – do Unii Europejskiej, przed naszymi przedsiębiorcami otworzyły się rynki dwudziestu czterech innych państw Unii Europejskiej. Swoje rynki dla obywateli innych państw otworzyła również Polska.

Działalność gospodarcza może być prowadzona w różnej formie, zarówno w formie spółek kapitałowych, do których zaliczyć należy przede wszystkim spółkę akcyjną oraz spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i spółek osobowych, a więc: spółki cywilnej, jawnej, komandytowej, partnerskiej, cichej czy też w formie przedstawicielstwa, filii, spółdzielni, zrzeszenia oraz przedsiębiorstwa jednoosobowego (tj. samodzielnie prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek przez osobę fizyczną, które w wielu krajach nazywane jest samozatrudnieniem).

Właśnie ta ostatnia forma prowadzenia działalności gospodarczej – samodzielna działalność gospodarcza prowadzona przez osobę fizyczną – będzie przedmiotem niniejszej analizy, która będzie obejmować:

- zasady podejmowania i warunki prowadzenia działalności gospodarczej (rozdział 2),
- obciążenia podatkowe (rozdział 3),
- obciążenia przedsiębiorcy składkami na ubezpieczenia społeczne (rozdział 4),
- obciążenia fiskalne pracodawcy z tytułu zatrudnienia pracownika (rozdział 5).

¹ Zob. Traktat podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r. między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Rzeczpospolitą Polską, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864).

2. Podstawy prawne i warunki podejmowania działalności gospodarczej w poszczególnych państwach

2.1. Podstawy prawne podejmowania działalności gospodarczej w poszczególnych państwach

Zasady i warunki podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby fizyczne regulują w większości nowych państw członkowskich Unii Europejskiej, podobnie jak w Polsce, przepisy ustawowe. I tak w poszczególnych państwach są to:

- a) na Cyprze – ustawa o spółkach, która podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej przez osoby fizyczne na zasadzie samozatrudnienia reguluje w rozdziale 116;
- b) w Czechach – ustawa nr 455/1991 o działalności gospodarczej;
- c) na Litwie:
 - Kodeks cywilny (ustawa nr VIII-1864 z dnia 18.07.2000 r.),
 - ustawa o spółkach gospodarczych (ustawa nr IX-1804 z dnia 6.11.2003 r.),
 - ustawa o spółkach cywilnych (ustawa nr IX-1805 z dnia 6.11.2003 r.),
 - ustawa o przedsiębiorstwach indywidualnych Republiki Litwy (ustawa Nr IX–1805 z 26.11.2003 r.);
- d) na Łotwie – Kodeks handlowy;
- e) na Malcie – *Companies Act* z 1995 r. i *Business Promotion Act*;
- f) w Polsce – ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807), która weszła w życie z dniem 21 sierpnia 2004 r. i uchyliła w tym zakresie ustawę z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.);
- g) na Słowacji – ustawa nr 455/1991 o działalności gospodarczej;
- h) w Słowenii:
 - Kodeks handlowy (Dz. U. RS nr 30/93, 29/94 i 82/94)
 - ustawa o Rejestrze Sądowym (Dz. U. RS nr 13/94),
 - rozporządzenie o rejestracji przedsiębiorstw i innych osób prawnych (Dz. U. RS nr 20/94),
 - ustawa o rejestrze przedsiębiorstw (Dz. U. RS nr 13/95).

2.2. Warunki podejmowania działalności gospodarczej w poszczególnych państwach

Podjęcie działalności gospodarczej przez osobę fizyczną wymaga w każdym „nowym” państwie członkowskim rejestracji we właściwym urzędzie. Dodatkowo należy dokonać rejestracji dla celów podatkowych, ubezpieczeniowych oraz otrzymania numeru statystycznego. Zasadniczo rejestracja we wszystkich państwach jest jednorazowa i bezterminowa, aczkolwiek np. na Cyprze podstawowym okresem, na który rejestrowana jest osoba fizyczna jako podmiot gospodarczy, jest okres pięcioletni. Po upływie pięciu lat rejestracja jest automatycznie przedłużana. Rejestracja dla celów działalności gospodarczej dokonywana jest w urzędach terenowej administracji publicznej (np. w Czechach, na Słowacji, w Polsce). W niektórych państwach zajmują się tym resorty rządowe, np. na Cyprze – resort pracy. W Słowenii rejestracja odbywa się we właściwym urzędzie podatkowym, który dokonuje jednoczesnej rejestracji osoby fizycznej dla celów podatkowych. W Polsce podobne rozwiązanie ma wejść w życie od 1 stycznia 2007 r.², aczkolwiek rejestracją będzie zajmować się dalej właściwy organ gminny, Obecnie rozpoczęcie działalności gospodarczej wymaga rejestracji w czterech urzędach

² Zob. art. 44 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.) oraz art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1808).

dach: dla celów ogólnych – we właściwym urzędzie gminy, dla celów podatkowych – we właściwym urzędzie skarbowym, dla celów ubezpieczeniowych – we właściwym oddziale Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, dla celów otrzymania numeru REGON – we właściwym Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym. Nie odbiega to zasadniczo od rozwiązań stosowanych w innych „nowych” państwach członkowskich. Dla przykładu, podobna procedura rejestracyjna obowiązuje na Cyprze, gdzie rejestracji ogólnej dokonuje się we właściwym Departamencie Resortu Pracy, rejestracji dla celów ubezpieczeniowych – w Departamencie Ubezpieczeń Społecznych, zaś rejestracji podatkowej – w Departamencie Podatków Bezpośrednich. Z punktu widzenia przedsiębiorcy najwłaściwsze byłoby, aby wszystkie procedury rejestracyjne dokonywane były w jednym urzędzie, zaś z punktu widzenia bezpieczeństwa gospodarczego – najwłaściwszym wydaje się do tego celu organ podatkowy. Takie rozwiązanie przyjęła Słowenia.

Cypr

Działalność gospodarcza w ramach samozatrudnienia może być prowadzona zarówno pod własnym nazwiskiem, jak i pod nazwą handlową (*business name*), przy czym w tym drugim przypadku nazwę handlową należy zarejestrować w *Registraar of Partnerships*, podając zwyczajowe informacje, takie jak: proponowana nazwa handlowa, miejsce i charakter prowadzonej działalności, nazwisko, adres, narodowość oraz zawód.

Warunkiem podjęcia działalności gospodarczej przez osobę fizyczną w formie firmy jednoosobowej jest zgłoszenie zamiaru podjęcia tej działalności w odpowiedniej komórce resortu pracy, który udziela zgody na podjęcie działalności. Zgoda ta wyrażana jest na okres pięciu lat i stanowi – w przypadku osób zagranicznych – podstawę do uzyskania prawa pobytu na Cyprze. Po okresie pięcioletnim zgoda taka jest w zasadzie automatycznie przedłużana. Należy również dokonać rejestracji w Departamencie Ubezpieczeń Społecznych (*Social Insurance Department*), który nadaje numer ubezpieczenia społecznego.

Dla celów podatkowych należy zgłosić się do Departamentu Podatków Bezpośrednich (*Inland Revenue Department*) i uzyskać *Taxpayer Identification Code*.

Czechy

Warunkami umożliwiającymi rozpoczęcie wykonywania działalności gospodarczej przez osobę fizyczną są:

- osiągnięcie wieku 18 lat,
- nieograniczona możliwość wykonywania czynności prawnych,
- przedstawienie aktualnego wypisu z rejestru skazanych w Republice Czeskiej; w przypadku osób zagranicznych podejmujących działalność gospodarczą na terytorium Republiki Czeskiej dodatkowym warunkiem jest przedłożenie – prócz wypisu z czeskiego Krajowego Rejestru Karnego – również wypisu z rejestru karnego z kraju, którego osoba podejmująca działalność gospodarczą jest obywatelem oraz z kraju, w którym przebywała w ciągu ostatnich trzech lat ponad 3 miesiące w roku (§6 ustawy o działalności gospodarczej),
 - zaświadczenie czeskiego urzędu skarbowego (finansowego) o niezaleganiu z płatnością należnych zobowiązań podatkowych,
 - przedłożenie dokumentów potwierdzających posiadanie specjalistycznych oraz dodatkowych uprawnień, o ile wymaga tego ustawa o działalności gospodarczej lub też inne szczególne przepisy prawne.

Czeska ustawa o działalności gospodarczej rozróżnia działalność:

- rzemieślniczą (uprawnienia do tego rodzaju działalności uzyskać można po ukończeniu odpowiedniej szkoły; §19 lit. a) i §20-21 ustawy o działalności gospodarczej),
- powiazaną (warunkiem podjęcia takiej działalności gospodarczej są umiejętności zawodowe uzyskane w inny sposób; §19 lit. b) i §23-24 ustawy o działalności gospodarczej),

– wolną (do podjęcia takiej działalności gospodarczej nie są wymagane żadne uprawnienia zawodowe; §19 lit. c) i §25 ustawy o działalności gospodarczej).

W przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w formie firmy jednoosobowej wszelkie opłaty związane z rejestracją wynikają z ustawy nr 368 o opłatach administracyjnych. Szczególną opłatą obowiązanym jest uiścić przedsiębiorca zagraniczny, którego pobyt na terytorium Republiki Czeskiej przekroczy trzy miesiące. Obowiązany jest on w takim przypadku zgłosić swoją działalność gospodarczą we właściwy urząd (jest nim *Zivnostensky Urad*). Zgłoszenie to powinno zostać przedłożone na formularzu *Ohlaseni zivnosti* (zgłoszenie prowadzenia działalności gospodarczej). Następnie, na podstawie swojej karty przedsiębiorcy, przedsiębiorca zagraniczny otrzyma pozwolenia na prowadzenie działalności usługowej na terytorium Republiki Czeskiej w formie *zivostenskeho listu*. Opłata dotycząca uzyskania *zivostenskeho listu* wynosi 1000 CZK (około 145 PLN). Jeżeli przedsiębiorca zagraniczny będzie wykonywał swoje usługi na terytorium Republiki Czeskiej krócej niż trzy miesiące nie będzie obowiązany do zgłaszania tej działalności, a jedynie do posiadania karty przedsiębiorcy (dotyczy to wyłącznie obywateli państw Unii Europejskiej).

Estonia

Podjęcie działalności gospodarczej w przypadku osób fizycznych wymaga zarejestrowania tej działalności we właściwym urzędzie. Osoba fizyczna może również – na własne życzenie – dokonać wpisu do rejestru handlowego. Nie jest to obowiązek lecz przywilej i dotyczy wyłącznie tych osób, które są zarejestrowane jako podatnicy podatku VAT.

Litwa

Osoby fizyczne mogą prowadzić działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa indywidualnego (*personaline amone*), które jest formą pośrednią między polską spółką cywilną a działalnością gospodarczą prowadzoną na własny rachunek. Przedsiębiorstwo takie może być założone przez jedną lub kilka osób fizycznych. Przedsiębiorstwo takie nie posiada osobowości prawnej, choć podlega rejestracji na zasadach określonych dla osób prawnych.

Malta

Działalność na zasadzie samozatrudnienia wymaga rejestracji, w ramach której wnioskujący musi określić zakres i pole działalności. W zależności od rodzaju działalności osoba zainteresowana musi również przejść proces sprawdzenia jej kwalifikacji przed rozpoczęciem działalności. W wypadku, gdy proponowana działalność nie ma odpowiednika na Malcie, musi być uznana przez *Malta Professional and Vocational Qualifications Awards Council*. Jeżeli przedmiotem działalności jest handel, wymagana jest odpowiednia licencja.

Na niektóre typy działalności licencje są zastrzeżone. Należą do nich np. usługi transportowe, handel uliczny (stragany).

Polska

Warunkiem podjęcia działalności gospodarczej przez osobę fizyczną jest jej zarejestrowanie w ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez gminę. W przypadku osób fizycznych, które zawiązały spółkę cywilną, rejestracji podlega każda z tych osób, a to dlatego, że spółka cywilna nie jest uznana za przedsiębiorcę.

Procedura rejestracji uregulowana jest w art. 7-7 i) ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.).

Zgłoszenie rejestracyjne podlega opłacie w wysokości 100 PLN, natomiast zmiany we wpisie opłacie w wysokości 50 PLN.

Słowacja

Warunkami umożliwiającymi rozpoczęcie wykonywania działalności gospodarczej przez osobę fizyczną są:

- osiągnięcie wieku 18 lat,
- nieograniczona możliwość wykonywania czynności prawnych,
- przedstawienie aktualnego wypisu z rejestru skazanych w Republice Słowackiej. W przypadku osób zagranicznych podejmujących działalność gospodarczą na terytorium Słowacji dodatkowym warunkiem jest przedłożenie – prócz wypisu ze słowackiego Krajowego Rejestru Karnego – również wypisu z rejestru karnego z kraju, którego osoba podejmująca działalność gospodarczą jest obywatelem oraz z kraju, w którym przebywała w ciągu ostatnich trzech lat ponad 3 miesiące w roku (§6 ustawy o działalności gospodarczej),
- zaświadczenie słowackiego urzędu skarbowego (finansowego) o niezaleganiu z płatnością należnych zobowiązań podatkowych,
- przedłożenie dokumentów potwierdzających posiadanie specjalistycznych oraz dodatkowych uprawnień, o ile wymaga tego ustawa o działalności gospodarczej lub też inne szczególne przepisy prawne.

Obowiązująca na Słowacji ustawa o działalności gospodarczej rozróżnia działalność:

- rzemieślniczą (uprawnienia do tego rodzaju działalności uzyskać można po ukończeniu odpowiedniej szkoły; §19 lit. a) i §20-21 ustawy o działalności gospodarczej),
- powiazaną (warunkiem podjęcia takiej działalności gospodarczej są umiejętności zawodowe uzyskane w inny sposób; §19 lit. b) i §23-24 ustawy o działalności gospodarczej),
- wolną (do podjęcia takiej działalności gospodarczej nie są wymagane żadne uprawnienia zawodowe; §19 lit. c) i §25 ustawy o działalności gospodarczej).

Słowenia

Warunkiem podjęcia działalności gospodarczej przez osobę fizyczną jest zarejestrowanie działalności w rejestrze przedsiębiorców prowadzonym przez właściwy dla tej osoby urząd podatkowy. Zasada ta nie dotyczy przedsiębiorców, którzy zamierzają prowadzić działalność gospodarczą w branżach, w których wymagane jest posiadanie specjalnego zezwolenia, np. w gastronomii. W tym przypadku rejestracja odbywa się w organie koncesyjnym.

W przypadku spółek istnieje obowiązek zarejestrowania spółki w rejestrze sądowym, a następnie uzyskania zgody na prowadzenie działalności od lokalnego urzędu administracyjnego.

Wszystkie podmioty muszą uzyskać numer statystyczny. Obowiązek uzyskania takiego numeru należy wypełnić w terminie 5 dni od dnia rejestracji w sądzie. Rejestracja ta jest bezpłatna. Koszty rejestracji w urzędzie podatkowym wynoszą 3.200 SIT.

Węgry

Warunkiem podjęcia działalności gospodarczej przez osoby fizyczne jest zarejestrowanie jej w urzędzie samorządu terytorialnego. Spółki, które nie mają osobowości prawnej – podobnie jak spółki z osobowością prawną – podlegają wpisowi do rejestru handlowego.

3. Obciążenia podatkowe

3.1. Rodzaje obciążeń podatkowych

Do podstawowych obciążeń podatkowych związanych z działalnością gospodarczą należą:

- a) na Cyprze:
 - podatek od wartości dodanej (VAT),
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy od osób fizycznych,
 - podatek od nieruchomości,

- podatek od posiadłości ziemskich,
- opłaty skarbowe;
- b) w Czechach:
 - podatek od wartości dodanej (DPH),
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy od osób fizycznych,
 - podatek od nieruchomości,
 - podatek drogowy,
 - opłaty związane z ochroną środowiska naturalnego;
- c) w Estonii:
 - podatek od wartości dodanej,
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy od osób fizycznych,
 - podatek od nieruchomości;
- d) na Litwie:
 - podatek od wartości dodanej,
 - podatek od zysku,
 - podatek od dochodów osobistych,
 - podatek od nieruchomości,
 - podatek drogowy,
 - podatek na ziemię;
- e) na Łotwie:
 - podatek od wartości dodanej,
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy,
 - podatek od nieruchomości;
- f) na Malcie:
 - podatek od wartości dodanej,
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy od osób fizycznych,
 - podatek od nieruchomości;
- g) w Polsce:
 - podatek od towarów i usług,
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy od osób fizycznych,
 - podatek od nieruchomości,
 - podatek od środków transportowych;
- h) na Słowacji:
 - podatek od wartości dodanej,
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy,
 - podatek od nieruchomości,
 - podatek drogowy;
- i) w Słowenii:
 - podatek od wartości dodanej,
 - podatek akcyzowy,
 - podatek dochodowy od osób fizycznych,
 - podatek od nieruchomości;
- j) na Węgrzech:
 - podatek od wartości dodanej,

- podatek akcyzowy,
- podatek dochodowy od osób fizycznych,
- podatek od nieruchomości.

3.2. Podatki obciążające dochód

We wszystkich „nowych” państwach członkowskich Unii Europejskiej, podobnie jak w państwach „starych”, dochody osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą objęte są podatkiem dochodowym, który w konstrukcji stawek, kwot wolnych oraz odliczeń kształtuje się w poszczególnych państwach następująco³:

Cypr

Podatek dochodowy od osób fizycznych (*incom tax*) ustalany jest według skali progresywnej, przy czym od podatku zwolnione są dochody do 10.000 £CYP⁴; powyżej tej kwoty podatek pobierany jest według następujących stawek:

- od 10.001 do 15.000 £CYP – 20%,
- od 15.001 do 20.000 £CYP – 25%,
- ponad 20.000 £CYP – 30%.

Podatek płatny jest zaliczkowo w trzech ratach – do 1 sierpnia, 30 września i 31 grudnia.

Czechy

Dochody osób fizycznych z działalności gospodarczej, podobnie jak osób prawnych, podlegają opodatkowaniu na podstawie ustawy nr 586/1992 z dnia 20 listopada 1992 r., zaś procedura poboru podatku ustalona została w ustawie nr 337/1992 w brzmieniu nadanym ustawą nr 35/1993 o administrowaniu podatkami oraz opłatach lokalnych.

Stawki podatkowe dla osób fizycznych wynoszą:

Tabela 1. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych

Kwota dochodu do opodatkowania w CZK		Podatek	Nadwyżka do opodatkowania od dochodu ponad
od	do		
0	109 200	15%	
109 200	218 400	16 380 CZK + 20%	109 200 CZK
218 400	331 200	38 220 CZK + 25%	218 400 CZK
331 200	Ponad	66 420 CZK + 32%	331 200 CZK

Od podatku dochodowego zwolnione są następujące kwoty:

- 38.040 CZK rocznie, kwota wolna od podatku, odliczana od podstawy opodatkowania,
- 23.520 CZK rocznie, kwota wolna od podatku związana z utrzymaniem dzieci żyjących wspólnie z płatnikiem,
- 21.720 CZK rocznie, kwota wolna od podatku przypadająca na współmałżonka żyjącego wspólnie z płatnikiem, której roczny przychód nie przekracza 38.040 CZK,
- 7.140 CZK rocznie, kwota wolna od podatku, którą może wykorzystać osoba pobierająca częściową inwalidzką rentę,
- 14.280 CZK rocznie, kwota wolna od podatku, którą może wykorzystać osoba pobierająca pełną inwalidzką rentę,
- 50.040 CZK rocznie, kwota wolna od podatku, którą może wykorzystać osoba będąca inwalidą oraz korzystająca z pomocy przewodnika,
- 11.400 CZK rocznie, kwota wolna od podatku, którą może wykorzystać osoba pobierająca naukę na studiach magisterskich do 26 roku życia oraz doktoranckich do 28 roku życia.

³ Dane dotyczą roku 2004, chyba że wskazano inny rok.

⁴ Funt cypryjski.

Estonia

Dochody osób fizycznych opodatkowane są proporcjonalną stawką procentową. Stawka ta w 2004 r. wynosiła 26% i ma być sukcesywnie zmniejszana do 20% w 2007 r. (w 2005 r. – 24%, w 2006 r. – 22%). Obok stawki podstawowej występuje stawka ulgowa 10%, która jednak nie dotyczy dochodów z działalności gospodarczej.

Od podatku dochodowego wolne są:

- kwota 16.800 EEK (w skali roku podatkowego); od 1 stycznia 2005 r. kwota wolna wynosi 20.400 EEK; producenci rolni sprzedający nieprzetworzoną produkcję rolną korzystają z dodatkowej kwoty wolnej od podatku w wysokości 45.000 EEK,
- kwota 12.000 EEK w skali roku podatkowego na każde trzecie i następne dziecko do ukończenia 17 roku życia (kwota zwolnienia przysługuje rodzicom lub opiekunom dziecka),

W przypadku osób prowadzących działalność gospodarczą przy ustalaniu dochodu z jednej strony brane są pod uwagę przychody podatnika, z drugiej zaś wszystkie udokumentowane wydatki związane z prowadzoną działalnością gospodarczą. Odliczeniu od przychodów nie podlegają jednak:

- mandaty,
- wartość skonfiskowanego majątku,
- kary administracyjne za korzystanie z wody bez odpowiedniego zezwolenia lub w ilościach ponadnormatywnych,
- podwyższone opłaty i kary administracyjne z tytułu nieprzestrzegania ustawy o ochronie środowiska naturalnego,
- wydatki na pokrycie szkód wyrządzonych środowisku naturalnemu, w tym także na rzecz osób trzecich,
- prezenty i dary,
- straty z tytułu sprzedaży składników majątku osobie związanej z podatnikiem, po cenie niższej niż rynkowa (z wyjątkiem sytuacji, kiedy związane jest to ze świadczeniem ulgowym na rzecz pracownika) i odprowadzono podatek dochodowy od tej wartości,
- straty z tytułu kupna od osoby związanej z podatnikiem składników majątku po cenie wyższej niż rynkowa,
- wydatki reprezentacyjne, przekraczające 2% dochodu netto podatnika.

Strata poniesiona w roku podatkowym podlega rozliczeniu w okresie kolejnych siedmiu lat podatkowych.

Litwa

Osoby fizyczne opłacają:

a) podatek od zysku, według zasad określonych dla osób prawnych w ustawie o podatku od zysku z dnia 20 grudnia 2001 r. Nr 675; podstawowa stawka podatku wynosi 15%, zaś dla małych przedsiębiorstw:

- zatrudniających do 10 osób i mających obroty roczne do 500.000 Lt – 13%; przedsiębiorcy ci mogą jednocześnie skorzystać z tzw. ulgi amortyzacyjnej polegającej na wliczeniu wydatków inwestycyjnych bezpośrednio w ciężar kosztów, a nie poprzez odpisy amortyzacyjne,

- zatrudniających do 10 osób i mających obroty roczne poniżej 1.000.000 Lt ustalono kwotę wolną 25.000 Lt, a pozostała część opodatkowana jest stawką 15%;

b) podatek dochodowy od osób fizycznych, regulowany ustawą o dochodach ludności z dnia 2 lipca 2002 r. nr IX-1007; w przypadku dochodów z działalności gospodarczej obowiązuje 15% stawka podatkowa; podatek ten przedsiębiorcy płacą po zapłaceniu podatku od zysku; kwota wolna od podatku dla tej grupy podmiotów wynosi 580 LTL rocznie.

Odliczeniu podlega:

- a) od podstawy opodatkowania – do 25% dochodu przeznaczonego na:
 - wpłatę składki do towarzystwa ubezpieczenia na życie,
 - wpłatę składki do funduszu emerytalnego,
 - zwrot kredytu na wykształcenie,
 - zwrot odsetek od kredytu mieszkaniowego;
- b) od podatku – do 2% kwoty podatku przeznaczonej na cele dobroczynne.

Łotwa

Podatek dochodowy od osób fizycznych ustalany jest według proporcjonalnej stawki procentowej, która wynosi 25%.

Polska

Dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby fizyczne podlegają opodatkowaniu – w zależności od formy opodatkowania – na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn. zm.; dalej: u.p.d.f.), która reguluje zasady ogólne, bez względu na rodzaj stawki podatkowej obejmującej te dochody, oraz ustawy z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 144, poz. 930 z późn. zm.; dalej: u.rycz.), która reguluje kartę podatkową i ryczałt ewidencjonowany.

W przypadku zasad ogólnych podatnik ma do wyboru opłacanie podatku według stawek progresywnych (19%, 30% i 40%), bądź według stawki proporcjonalnej (19%). W przypadku opłacania podatku według stawek progresywnych może on skorzystać ze wszystkich ulg i odliczeń podatkowych, a więc – w obecnym systemie – z odliczeń:

1. od dochodu:
 - a) strat z lat ubiegłych,
 - b) składek na ubezpieczenia społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą i osób z nimi współpracujących,
 - c) zwrotu nienależnie pobranych świadczeń,
 - d) wydatków na cele rehabilitacyjne podatnika niepełnosprawnego lub osób niepełnosprawnych pozostających na utrzymaniu podatnika,
 - e) darowizn na cele:
 - działalności pożytku publicznego,
 - kultu religijnego,
 - f) wydatków z tytułu użytkowania sieci internet,
 - g) wydatków na cele mieszkaniowe podatnika (spłatę odsetek od kredytu zaciągniętego na cele mieszkaniowe);
2. od podatku:
 - a) składek na ubezpieczenie zdrowotne,
 - b) wydatków na remont i modernizację lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego (do końca 2005 r.),
 - c) darowizn na rzecz organizacji pożytku publicznego.

Przy wyborze proporcjonalnej stawki procentowej (tzw. podatku liniowego 19%) odliczeniu podlegają jedynie składki na ubezpieczenia społeczne (od dochodu) i zdrowotne (od podatku).

Zasady ogólne są w Polsce podstawową formą opodatkowania dochodów z działalności gospodarczej, a podatnik bez względu na wybór stawek podatkowych (progresywnych lub proporcjonalnych) obowiązany jest prowadzić dla celów podatku dochodowego podatkową księgę przychodów i rozchodów (jeżeli jego przychody nie przekraczają równowartości w

PLN 800.000 euro) albo księgi rachunkowe (jeżeli jego przychody przekraczają równowartość w PLN 800.000 euro).

Przedziały skali podatkowej oraz stawki w poszczególnych przedziałach kształtują się następująco (zob. tabela nr 2):

Tabela 2. **Stawki podatku**

Kwota dochodu do opodatkowania w PLN		Podatek
od	Do	
	37.024	19% minus 530,08 zł
37.024	74.048	6.504,48 zł + 30% nadwyżki ponad 37.024 zł
74.048		17.611,68 zł + 40% nadwyżki ponad 74.048 zł

W przypadku wyboru proporcjonalnej stawki procentowej (tzw. podatku liniowego) stawka ta – obecnie 19% – stosowana jest do całego dochodu.

Uproszczonymi (zryczałtowanymi) formami opodatkowania są: ryczałt ewidencjonowany i karta podatkowa.

W ryczałcie ewidencjonowanym opodatkowane są przychody podatnika, bez pomniejszenia ich o koszty uzyskania. W tej formie stosowane są stawki procentowe proporcjonalne, obecnie – w zależności od rodzaju działalności – 3%, 5,5%, 8,5%, 17% i 20%, a podatnik ma możliwość zastosowania do przychodów i podatku wszelkich odliczeń, które przysługują podatnikowi opodatkowanemu na zasadach ogólnych stawkami progresywnymi. Z tej formy opodatkowania mogą skorzystać podatnicy, których przychody nie przekraczają w roku podatkowych równowartości w PLN 250.000 euro (limit na 2005 r. w PLN wynosi 1.094.675). Ponadto ustawodawca wyłącza z możliwości skorzystania z tej formy opodatkowania podatników:

- a) osiągających przychody (w całości lub w części) z:
 - prowadzenia aptek,
 - działalności w zakresie udzielania pożyczek pod zastaw (prowadzenia lombardów),
 - działalności w zakresie kupna i sprzedaży wartości dewizowych,
 - prowadzenia działalności w zakresie wolnych zawodów, z wyjątkiem wykonujących usługi wyłącznie na rzecz osób fizycznych: lekarzy, lekarzy stomatologów, lekarzy weterynarii, techników dentystycznych, felczerów, położnych, pielęgniarek, tłumaczy oraz nauczycieli świadczących usługi edukacyjne, polegające na udzielaniu lekcji na godziny,
 - wykonywania niektórych usług;
- b) wytwarzających wyroby opodatkowane podatkiem akcyzowym; z tej formy opodatkowania mogą skorzystać podatnicy wytwarzający energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii.

W przypadku karty podatkowej wysokość podatku uzależniona jest od rodzaju prowadzonej działalności, liczby mieszkańców miejscowości, w której działalność jest prowadzona i liczby zatrudnionych pracowników. Pod uwagę nie bierze się zasadniczo ani wysokości przychodów, ani kosztów uzyskania, ani dochodu podatnika, aczkolwiek rozmiary jego działalności mogą mieć wpływ na zwiększenie lub zmniejszenie stawki podstawowej. W karcie podatkowej obowiązują stawki kwotowe. Z tej formy opodatkowania mogą skorzystać podatnicy prowadzący działalność:

- a) rzemieślniczą (wytwórczą i wytwórczo-usługową),
- b) handlową (w zakresie handlu detalicznego),
- c) gastronomiczną,
- d) transportową (transport osób i ładunków samochodami o ładowności do 2 ton),

- e) w zakresie usług rozrywkowych,
- f) w zakresie sprzedaży posiłków domowych,
- g) w zakresie wolnych zawodów (lekarze, stomatolodzy, felczerzy, technicy dentyści, pielęgniarki i położne, weterynarze),
- h) edukacyjną (nauka na godziny),
- i) w zakresie opieki domowej.

Słowacja

Podatek dochodowy od osób fizycznych uregulowany jest w ustawie nr 595/2003 z 4 grudnia 2003 r. o podatku dochodowym (*zákon o dani z príjmov*), tej samej, która obowiązuje również osoby prawne. Na Słowacji obowiązuje jedna stawka podatkowa dla wszystkich podmiotów – wynosząca 19%. Opodatkowaniu tą stawką podlegają wszystkie dochody podatnika, w tym z działalności gospodarczej oraz kapitałów.

Podstawę opodatkowania stanowi dochód podatnika (przychód pomniejszony o koszty jego uzyskania), pomniejszony o kwoty zwolnione od podatku oraz stratę z bieżącego lub poprzedniego okresu podatkowego. U osób fizycznych podstawę opodatkowania pomniejsza się dodatkowo o kwotę wolną od podatku, która wynosi 19,2-krotność minimum socjalnego, obowiązującego na dzień 1 stycznia roku podatkowego. Taka sama kwota wolna od podatku przysługuje osobom mającym na utrzymaniu współmałżonka nieosiągającego dochodów. Jeżeli współmałżonek osiąga dochody niższe od kwoty wolnej od podatku odliczeniu podlega różnica pomiędzy kwotą wolną od podatku a kwotą osiągniętego dochodu.

Słowenia

Słoweńska ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych (*zákon o dohodnini*) do przychodów z działalności gospodarczej i profesjonalnej zalicza, oprócz przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej, również honoraria autorskie osób tzw. wolnych profesji, a więc m.in. pisarzy, malarzy, sportowców, dziennikarzy.

Dochód do opodatkowania ustala się jako różnicę pomiędzy przychodami a kosztami ich uzyskania.

Dochody podatników nie podlegają łączeniu, co oznacza, że nie ma możliwości wspólnego opodatkowania dochodów małżonków.

Przy ustalaniu podstawy opodatkowania odlicza się od dochodu m.in.

- a) kwoty wolne od podatku, które wynoszą:
 - 11% średniej rocznej płacy w Słowenii dla każdego podatnika,
 - 100% średniej rocznej płacy w Słowenii dla osób niepełnosprawnych,
 - 40% średniej rocznej płacy w Słowenii dla studentów,
 - 8% średniej rocznej płacy w Słowenii dla emerytów, którzy przekroczyli 65 rok życia,
 - 10% średniej rocznej płacy w Słowenii na pierwsze dziecko pozostające na utrzymaniu rodziców; na każde następne dziecko kwota wolna od podatku wzrasta o 5% (dla rodziny z jednym dzieckiem kwota wolna wynosi 10% średniego wynagrodzenia rocznego, z dwójką dzieci – 25% tj. 10% + 15%, z trójką dzieci – 45% tj. 10% + 15% + 20%),
 - 50% średniej płacy w Słowenii na dziecko niepełnosprawne;
- b) ulgi inwestycyjne dla osób prowadzących działalność gospodarczą (ulga wynosi 30%; od 2006 r. – 20%) zainwestowanej kwoty; nie dotyczy to inwestycji w samochody osobowe, meble, wyposażenie biura;
- c) ulgi związane z zatrudnieniem (ulga wynosi 30% wypłaconego wynagrodzenia osobom podejmującym pracę po raz pierwszy lub bezrobotnym);
- d) ulgi związane z samozatrudnieniem inwalidów.

Podatek ustalany jest według stawek progresywnych: 17%, 35%, 37%, 40%, 45% i 50%, przy czym przedziały skali podatkowej określone są na podstawie średniej płacy za miniony rok.

Węgry

Osoby fizyczne opłacają podatek dochodowy według skali progresywnej. Stawki podatku wynoszą 18, 26 i 38% i stosowane są do następujących przedziałów dochodów:

Tabela 3. **Stawki podatku**

Kwota dochodu do opodatkowania (podstawa opodatkowania) (w HUF)		Stawka podatku (w %)
ponad	Do	
	800.000	18
800.000	1.500.000	26
1.500.000		38

Od 2005 r. przewiduje się zmniejszenie stawek o 2%.

Oprócz podatku państwowego osoby fizyczne opłacają podatek samorządowy, którego stawka wynosi 2%.

Przedsiębiorcy, w tym osoby fizyczne, mogą skorzystać z licznych ulg podatkowych, m.in. regionalnych, w specjalnych strefach przedsiębiorczości, w strefach dotkniętych bezrobociem, związanych z nakładami na badania i rozwój, dla małych i średnich przedsiębiorstw, które polegają głównie na wliczeniu w koszty całości lub części inwestycji, lub zwolnieniu z podatku.

Od 2003 r. przedsiębiorcy, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą samodzielnie, mogą skorzystać ze zryczałtowanej formy opodatkowania podatkiem dochodowym, tzw. EVA. Wybór formy opodatkowania dotyczy tylko tych podmiotów, których roczne obroty nie przekraczają określonej w przepisach kwoty. W 2003 r. była to kwota 15.000.000 HUF. Prawo wyboru formy opodatkowania przysługuje:

- osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą, legitymującym się ważną legitymacją przemysłowo-handlową lub odpowiednim zezwoleniem,
- notariuszom,
- samodzielnym komornikom sądowym,
- adwokatom,
- ekspertom patentowym,
- aptekarzom,
- weterynarzom,
- spółkom komandytowym,
- spółkom jawnym,
- spółkom z ograniczoną odpowiedzialnością,
- spółdzielniom,
- kancelariom adwokackim, patentowym i komorniczym,
- towarzystwom leśnym.

Podatek wynosi 15%, a podatnik EVA przestaje być podatnikiem VAT;

Tabela 4. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych w „nowych” państwach członkowskich Unii Europejskiej

Państwo	Kwota wolna (kwoty podstawowe)	Przedziały skali podatkowej	Stawki podatku
Cypr	10.000 ŁCYP	w ŁYCP pow. 10.000 do 15.000 pow. 15.000 do 20.000 pow. 20.000	20% 25% 30%
Czechy	38.040 CZK rocznie – kwota wolna od podatku, odliczana od podstawy opodatkowania,	w CZK do 109.200 pow. 109.200 do 218.400 pow. 218.400 do 331.200 pow. 331.200	15% 20% 25% 32%
Litwa	Przedsiębiorcy – 580 LTL	X	15% (przedsiębiorcy) podatek opłacany po zapłaceniu podatku od zysku, który wynosi 15%
Łotwa	X	X	25%
Malta	6.750 LMT	w LMT: do 3.100 pow. 3.100 do 4.100 pow. 4.100 do 5.000 pow. 5.000 do 6.000 pow. 6.000 do 6.750 pow. 6.750	0c ⁵ za każdego lira 15c za każdego lira pow. 3.100 20c za każdego lira pow. 4.100 25c za każdego lira po r. 5.000 30c za każdego lira pow. 6.000 35c za każdego lira pow. 6.750
Polska	Bez kwoty wolnej (podatek podlega pomniejszeniu o kwotę 530,08 zł, co odpowiada kwocie wolnej – 2.789,89 zł)	w PLN do 37.024 pow. 37.024 do 74.048 pow. 74.048	19% minus 530,08 PLN 30% 40%
Słowacja	19,2 krotności minimum socjalnego obowiązującego na 1 stycznia roku podatkowego	X	19%
Słowenia	11% średniej rocznej płacy w Słowenii – dla każdego podatnika,	Przedziały skali podatkowej uzależnione od średniej płacy za miniony rok	17%, 35%, 37%, 40%, 45%, 50%
Węgry		w HUF do 800.000 pow. 800.000 do 1.500.000 pow. 1.500.000	18% 26% 38%

W każdym z „nowych” państw członkowskich dochody osób prowadzących działalność gospodarczą obciążone są podatkiem dochodowym, przy czym – z wyjątkiem Słowacji i Czech – objęte są one odrębną ustawą, dotyczącą tylko osób fizycznych. Na Słowacji obowiązuje jedna stawka podatku dochodowego dla osób fizycznych i prawnych (19%), natomiast w Czechach dochody osób fizycznych opodatkowane są stawkami progresywnymi a osób prawnych stawką procentową proporcjonalną. Na Litwie dochody przedsiębiorców opodatkowane są „dwustopniowo”: po pierwsze – podatkiem od zysków (od osób prawnych), a następnie podatkiem dochodowym od osób fizycznych, z tym że – z tego powodu – stawka tego ostatniego podatku wynosi 15%, przy stawce 33% od dochodów z pozostałych źródeł przychodów. We wszystkich państwach ustawodawca zwalnia od podatku określoną kwotę dochodów, z tym że w Polsce zwolnienie to przyjmuje charakter odliczenia od podatku.

W niektórych państwach istnieje możliwość skorzystania przez podatników ze zryczałtowanych form opodatkowania, np. w Polsce, na Litwie i Węgrzech, a w Polsce dodatkowo, przy zasadach ogólnych, możliwość wyboru pomiędzy stawką proporcjonalną 19% i stawkami progresywnymi. Przy opodatkowaniu dochodów stawką proporcjonalną podatnik nie może skorzystać z odliczenia od dochodu lub od podatku wydatków, które podlegają odliczeniu

⁵ Cent maltański. 1 LMT = 100 centów.

przy stosowaniu do dochodu stawek progresywnych, takich jak: związane z użytkowaniem internetu, darowizn, wydatków na cele rehabilitacyjne. Są to jednak odliczenia w żaden sposób nie związane z działalnością gospodarczą, a jedynie z faktem osiągnięcia dochodu podlegającego opodatkowaniu podatkiem dochodowym (bez względu na jego źródło). W polskim systemie podatkowym nie występują w praktyce ulgi związane z działalnością gospodarczą (poza specjalnymi strefami ekonomicznymi oraz kartą podatkową). Takie ulgi występują np. na Węgrzech i w Słowenii.

3. 3. Podatek od wartości dodanej (VAT)

We wszystkich państwach należących do Unii Europejskiej konstrukcja podatku od wartości dodanej – w Polsce noszącego nazwę podatku od towarów i usług – oparta jest o postanowienia szóstej dyrektywy Rady z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji prawa państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku (nr 77/388/EWG).

Cypr

Na Cyprze obowiązują zasadniczo trzy stawki podatku: 15% (stawka podstawowa), 5% (stawka zredukowana: dotyczy m.in. książek, gazet, transportu pasażerskiego, usług cateringowych i hotelowych), 0% (stawka ta dotyczy – do 1.01.2008 r. – produktów farmaceutycznych i spożywczych).

Czechy

Obowiązek podatkowy w podatku od wartości dodanej (*Dan z Pridane Hodnoty – DPH*) wynika z ustawy nr 588/1992. W Republice Czeskiej obowiązują dwie stawki podatku: podstawowa – 19% i ulgowa – 5% (m.in. na artykuły spożywcze, leki, książki, gazety, czasopiśma, niektóre artykuły sanitarne i ortopedyczne oraz niektóre usługi). Stawka 0% obowiązuje w eksporcie towarów i usług.

Estonia

Zasady opłacania podatku od wartości dodanej (VAT) reguluje ustawa z dnia 10 grudnia 2003 r.. W Estonii obowiązują zasadniczo trzy stawki podatkowe: stawka 18% (podstawowa), 5% (ulgowa, m.in. na książki, niektóre leki, usługi noclegowe) i stawka 0% (m.in. na eksport). Od podatku zwolnione są m.in. transport osób chorych, usługi związane z nauką, niektóre usługi socjalne).

Litwa

Obowiązek podatkowy w podatku od wartości dodanej (VAT) wynika z ustawy o podatku od wartości dodanej z dnia 5 marca 2002 r. Nr IX-751 (skrót litewski PVM). Obowiązują zasadniczo dwie stawki podatku – 18% (stawka podstawowa) i 5% (stawka obniżona, m.in. na przewozy pasażerskie, leki, książki, usługi hotelowe). Stawka 0% obowiązuje przy eksporcie towarów i usług.

Łotwa

Podstawowa stawka podatku od wartości dodanej wynosi 18%. Stawka ulgowa 9% dotyczy m.in. literatury szkoleniowej, działalności środków masowego przekazu, specjalistycznych artykułów dla niemowląt, usług hotelarskich.

Malta

Na Malcie obowiązują trzy stawki podatku: 18% (stawka podstawowa), 5% (stawka ulgowa) i 0%.

Polska

Obowiązek podatkowy w polskim podatku od towarów i usług wynika z ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 54, poz. 535). Obowiązują cztery stawki podatkowe: 22% (stawka podstawowa), 7%, 3% (stawki ulgowe) i 0% (stawka w eksporcie i w wewnątrzspółnotowej dostawie towarów).

Słowacja

Obowiązek podatkowy w podatku od wartości dodanej wynika z ustawy nr 222/2004. W Republice Słowackiej obowiązuje jedna stawka podatku – 19%, przy czym od podatku jest zwolniony m.in. eksport towarów i usług.

Słowenia

W Republice Słowenii obowiązują zasadniczo dwie stawki podatku od wartości dodanej: 19% (stawka podstawowa) i 8% (stawka obniżona).

Węgry

Na Węgrzech obowiązują cztery stawki podatkowe w podatku od wartości dodanej: 25% (stawka podstawowa), 12%, 5% i 0% (stawki ulgowe).

Tabela 5. **Stawki podatku od wartości dodanej w nowych państwach członkowskich Unii Europejskiej**

Państwo	Stawka podstawowa	Stawki ulgowe
Cypr	15%	5%, 0%
Czechy	19%	5%
Estonia	18%	5%, 0%
Litwa	18%	5%, 0%
Łotwa	18%	9%
Malta	18%	5%, 0%
Polska	22%	7%, 3%, 0%
Słowacja	19%	
Słowenia	19%	8%
Węgry	25%	12%, 5%, 0%

Do podatków obciążających obrót towarami i usługami w państwach członkowskich Unii Europejskiej zaliczyć należy również podatek akcyzowy, który w zakresie paliw silnikowych, olejów opałowych, gazu, napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych – jest podatkiem zharmonizowanym w ramach Unii Europejskiej⁶, co nie oznacza braku możliwości nakładania przez poszczególne państwa obowiązku podatkowego w podatku akcyzowym na inne rodzaje produktów, co w praktyce ma miejsce w każdym z państw.

Stawki podatku od wartości dodanej są zróżnicowane w „nowych” państwach członkowskich, przy czym, poza Węgrami i Polską, kształtują się one poniżej 20% (najniższa – obok Luksemburga – w całej Unii Europejskiej jest na Cyprze i wynosi 15%, w Estonii, na Litwie, Łotwie i na Malcie wynosi 18%, a w Czechach, na Słowacji i w Słowenii 19%). W Polsce podstawowa stawka podatku od towarów i usług wynosi 22%, na Węgrzech – 25% i należą one do najwyższych w całej Unii Europejskiej. Stawka 25% obowiązuje jeszcze w Danii i Szwecji a 22% w Finlandii.

Poza Słowacją występują stawki ulgowe, które obejmują m.in. artykuły spożywcze i różnego rodzaju usługi. Dla przykładu, w Estonii, gdzie obowiązują dwie – 5% i 0% – stawki ulgowe, ta pierwsza obejmuje m.in.:

⁶ Zob. dyrektywy Rady m.in.:

a) z dnia 25 lutego 1992 r. w sprawie ogólnych zasad dotyczących wyrobów objętych podatkiem akcyzowym, ich przechowywania, przepływu oraz kontrolowania (92/12/EWG),

b) z dnia 19 października 1992 r. w sprawie harmonizacji struktury podatków akcyzowych od alkoholu i napojów alkoholowych (92/83/EWG).

- książki,
- niektóre leki, sprzęt medyczny oraz urządzenia,
- chemiczne środki ochrony (biocydy) zarejestrowane w Inspektoracie Ochrony Zdrowia,
- obrót niebezpiecznymi odpadami,
- usługi i utensylia pogrzebowe,
- organizację występów teatralnych, koncertów i przedstawień,
- energię ciepłą dla osób fizycznych do użytku osobistego, towarzystw i wspólnot mieszkaniowych, kościołów i związków wyznaniowych, szpitali, osób prawnych oraz urzędów finansowanych z budżetu państwa i samorządów, oraz torf, brykiety, węgiel kamienny i drewno na potrzeby osób fizycznych (od 1.07.2005 r. stawka wynosić będzie 18%),
- usługi noclegowe oraz usługi noclegowe ze śniadaniem oferowane przez podmioty wyszczególnione w Ustawie o turystyce,
- periodyki.

Stawką 0%, która występuje praktycznie we wszystkich państwach Unii Europejskiej, objęte są przede wszystkim eksport towarów i usług oraz wewnątrzspółnotowa dostawa (eksport wewnątrzunijny).

W konstrukcji podatku od wartości dodanej występują zarówno zwolnienia przedmiotowe (dotyczące towarów i usług), których zakres jest różny w poszczególnych państwach Unii Europejskiej, jak i zwolnienia podmiotowe, które uzależnione są od wysokości obrotów osiągniętych przez podatnika. Wysokość obrotów uprawniających do zwolnienia podmiotowego określa ustawodawstwo poszczególnych państw na różnym poziomie, i tak: w nowych państwach członkowskich kwoty progowe obrotów uprawniających do wyboru zwolnienia podmiotowego kształtują się następująco:

- Cypr – 9.000 ŁCYP,
- Czechy – równowartość w CZK 35.000 euro,
- Estonia – równowartość w EEK 16.000 euro,
- Litwa – 100.000 LTL,
- Łotwa – 10.000 LVL,
- Polska – równowartość w PLN 10.000 euro,
- Słowacja – 1.500.000 SKK,
- Słowenia – 5.000.000 SIT (dla rolników – 1.500.000 SIT).

4. Składki na ubezpieczenia społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą

Bardzo istotnym obciążeniem dochodów podatników, przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą są składki na ubezpieczenia społeczne, które w poszczególnych nowych państwach członkowskich kształtują się następująco:

Cypr

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w formie firmy jednoosobowej (tzw. samozatrudnienie) obowiązane są opłacać składkę na ubezpieczenie społeczne (*Social Insurence*) w wysokości 11,6% od minimalnego dochodu określonego dla danego zawodu lub typu działalności.

Czechy

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą obowiązana jest opłacać składki ubezpieczeniowe, których wysokość wynosi 47,5% dochodu.

Szczegółowe rozbiecie składek na ubezpieczenie społeczne przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 6. **Wysokość składek na ubezpieczenie**

Rodzaje ubezpieczeń	Wysokość składki
Ubezpieczenie zdrowotne	13,5%
Ubezpieczenie emerytalno-rentowe	26,0%
Ubezpieczenie chorobowe	4,4%
Fundusz pracy i zatrudnienia	3,6%
Razem	47,5%

Estonia

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą obowiązane są do odprowadzania podatku socjalnego, który wynosi 33% (20% stanowi ubezpieczenie socjalne a 13% ubezpieczenie zdrowotne).

Litwa

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą opłacają składkę na ubezpieczenia społeczne w wysokości 50% minimalnej emerytury, a jeżeli podatnik wykazuje wyższe zarobki, to składka wynosi 15% wykazywanych dochodów.

Łotwa

Osoby prowadzące działalność gospodarczą w formie tzw. samozatrudnienia obowiązane są opłacać składkę na ubezpieczenia społeczne w wysokości 32,27% swoich dochodów.

Malta

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą obowiązana jest opłacać 15% składkę na ubezpieczenia społeczne.

Polska

Osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają ubezpieczeniu społecznemu na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.) oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej, finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135).

System ubezpieczeń społecznych obejmuje:

- ubezpieczenie emerytalne, opłacane wg stawki 19,52%, przy czym podstawę naliczania składki stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa od 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału. Składka zmienia się od trzeciego miesiąca każdego kwartału. Obecnie, do końca lutego 2005 r., najniższa składka na ubezpieczenie emerytalne wynosi 265,85 zł,

- ubezpieczenie rentowe, opłacane wg stawki 13%, przy czym podstawę naliczania składki stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa od 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału. Składka zmienia się od trzeciego miesiąca każdego kwartału. Obecnie, do końca lutego 2005 r., najniższa składka na ubezpieczenie emerytalne wynosi 177,05 zł,

- ubezpieczenie chorobowe opłacane wg stawki 2,45%, przy czym podstawę naliczania składki stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa od 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału. Składka zmienia się od trzeciego miesiąca każdego kwartału. Obecnie, do końca lutego 2005 r., najniższa składka na ubezpieczenie emerytalne wynosi 33,37zł. Ubezpieczenie chorobowe jest w przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą ubezpieczeniem dobrowolnym,

– ubezpieczenie wypadkowe opłacane wg stawki indywidualnie określonej dla każdego przedsiębiorcy⁷, przy czym podstawę naliczania składki stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa od 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału. Składka zmienia się od trzeciego miesiąca każdego kwartału.

Składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają bądź zaliczeniu w ciężar kosztów uzyskania przychodów, bądź odliczeniu od dochodu (przy ryczałcie ewidencjonowanym – od przychodu) przy tworzeniu podstawy opodatkowania.

Oprócz składek na ubezpieczenia społeczne podatnicy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą opłacają składkę na ubezpieczenie zdrowotne, która wynosi w 2005 r. 8,5% podstawy wymiaru, przy czym minimalną podstawę wymiaru stanowi 75% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej (wraz z wypłatami z zysku) z poprzedniego kwartału. Stawka ta zmienia się począwszy od trzeciego miesiąca każdego kwartału. Obecnie, do końca lutego 2005 r., najniższa składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 154,88 zł.

Słowacja

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą obowiązana jest opłacać składki ubezpieczeniowe, których wysokość wynosi 49,15% dochodu.

Szczegółowe rozbiecie składek na ubezpieczenie społeczne przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 7. Wysokość składek na ubezpieczenie

Rodzaje ubezpieczeń	Wysokość składki
Ubezpieczenie społeczne	20%
Ubezpieczenie inwalidzkie	6%
Ubezpieczenie chorobowe	4,4%
Fundusz pracy i bezrobocia	2%
Ubezpieczenie zdrowotne	14%
Fundusz rezerwowy	2,75%
Razem	49,15%

Słowenia

Osoby prowadzące działalność gospodarczą obowiązane są płacić składkę na ubezpieczenia społeczne, która wynosi 38% dochodów podatnika. Składka ta obejmuje ubezpieczenia:

- emerytalne i inwalidzkie (wplacane do Funduszu Emerytalnego),
- zdrowotne i chorobowe (wplacane do Funduszu Zdrowia),
- na wypadek bezrobocia (wplacane do budżetu),
- macierzyńskie (wplacana do budżetu).

Analiza składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne wskazuje, że mają one, we wszystkich nowych państwach członkowskich, duży wpływ na obciążenia dochodów osób fizycznych, prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, przy czym ich wpływ jest największy przy niskich dochodach, np. w Polsce obciążenia dochodów podatkiem dochodowym oraz składkami na ubezpieczenia społeczne mogą sięgać 40 i więcej procent, a przy ryczałcie ewidencjonowanym, w którym dla celów ustalania zobowiązania podatkowego opodatkowuje się przychód – w zależności od zysku i rodzaju prowadzonej działalności – nawet ponad 100%.

⁷ Waha się ona pomiędzy 0,40 a 8,12%.

Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne należy w Polsce do najwyższych w nowych państwach członkowskich Unii Europejskiej (łącznie – bez ubezpieczenia wypadkowego – 45,92%). Wyższa jest tylko na Słowacji (49,15%) i w Czechach (47,50%), natomiast znacznie niższa w Słowenii (38%), na Łotwie (32,27%), w Estonii (33%). Na Malcie i Litwie wynosi ona 15%, a na Cyprze tylko 11,6%, co przy uwzględnieniu obciążeń podatkowych, nawet przy stawce procentowej proporcjonalnej (19%), stawia przedsiębiorców polskich w znacznie gorszej sytuacji niż osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w szeregu innych nowych państwach członkowskich, przede wszystkim na Cyprze, Malcie i Litwie, ale również w Estonii, Łotwie i Słowenii. Porównywalne obciążenia są natomiast na Słowacji i w Czechach, co w przypadku Słowacji, która wprowadziła jednolitą stawkę podatku dochodowego, wynika z wysokich, wyższych niż w Polsce, składek ubezpieczeniowych.

5. Koszty zatrudniania pracowników

Do podstawowych kosztów zatrudniania pracowników – biorąc za punkt odniesienia kryterium przedmiotowe (rodzaju poniesionego kosztu) – zaliczyć należy:

- wynagrodzenia,
- koszty obciążające wynagrodzenia,
- koszty związane z zapewnieniem przez pracodawcę odpowiednich warunków w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy,
- koszty urlopów pracowników,
- koszty odpraw emerytalnych,
- koszty odszkodowań, związanych z niezgodnym z prawem rozwiązaniem stosunku pracy,
- koszty wykorzystywania przez pracownika sprzętu należącego do niego,
- koszty delegacji służbowych,
- koszty administracyjne związane z wypełnianiem przez pracodawcę obowiązków w zakresie naliczania i poboru podatków oraz składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, a także prowadzenia dokumentacji pracowniczej i wypełniania obowiązków w zakresie sprawozdawczości.

Na część z tych kosztów pracodawca ma wpływ i jego działania mogą doprowadzić do zmniejszenia kosztów pracowniczych, jednak znaczna część kosztów ponoszonych przez pracodawcę pozostaje poza tym wpływem. Do tej grupy zaliczyć należy przede wszystkim koszty obciążające wynagrodzenia, wśród których pierwszoplanowe znaczenie mają koszty ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych. W poszczególnych nowych państwach Unii Europejskiej kształtują się one następująco:

Cypr

Składki na ubezpieczenia społeczne wynoszą 16,3% całkowitego wynagrodzenia pracownika, przy czym:

- a) 10% pokrywa pracodawca, z czego na:
 - ubezpieczenie społeczne (*Social Security*) 6,3%,
 - fundusz bezrobocia (*Redundancy Fund*) 1,2%,
 - fundusz szkoleniowy 0,5%,
 - fundusz wyrównawczy (*Social Cohesion*) 2%,
- b) 6,3% pokrywa pracownik.

Na Cyprze nie funkcjonuje system ubezpieczeń zdrowotnych.

Czechy

Składki na ubezpieczenia społeczne obciążają wynagrodzenia brutto. Łączne obciążenie wynosi 47,5%, przy czym pracodawca opłaca 35%, natomiast pracownik 12,5% (z tego 8% stanowi ubezpieczenie socjalne, a 4,5% ubezpieczenie zdrowotne).

Szczegółowe rozbitcie składek na ubezpieczenie społeczne opłacanych przez pracodawcę przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 8. Wysokość składek na ubezpieczenie społeczne opłacanych przez pracodawcę

Rodzaje ubezpieczeń	Wysokość składki
Ubezpieczenie zdrowotne	9%
Ubezpieczenie emerytalno-rentowe	19,5%
Ubezpieczenie chorobowe	3,3%
Fundusz pracy i zatrudnienia	3,2%
Razem	35,0%

Estonia

Do podstawowych kosztów obciążających wynagrodzenia pracowników w Estonii zaliczyć należy:

- podatek socjalny; stawka podatku 33%, z tego 13% stanowi ubezpieczenie zdrowotne, a 20% ubezpieczenie socjalne,
- składka na fundusz bezrobocia, która wynosi 0,5% wynagrodzenia (pracownik dodatkowo odprowadza 1% wynagrodzenia).

Litwa

Składki na ubezpieczenia społeczne są opłacane na podstawie ustawy o Państwowym Ubezpieczeniu Społecznym z dnia 21 maja 1991 r. Nr I-1336. Stawka wynosi 34% funduszu płac, przy czym pracodawca pokrywa 31%, a pracownik 3%.

Łotwa

Podstawowymi kosztami obciążającymi wynagrodzenia pracowników są:

- a) koszty ubezpieczeń społecznych. Składki wynoszą:
 - 28,56% w przypadku zatrudnienia emerytów lub osób posiadających I i II grupę inwalidztwa, przy czym pracodawca płaci 21,24%, a pracownik 7,32%,
 - 35% dla obywateli łotewskich, którzy są zatrudnieni na Łotwie przez podatników zagranicznych,
 - 8,52% dla obywateli zagranicznych, którzy są zatrudnieni na Łotwie przez podatników zagranicznych,
 - 35,09% dla pozostałych pracowników, przy czym pracodawca płaci 26,09%, a pracownik 9%,
- b) podatek socjalny (wprowadzony od 1.01.2003 r.) stosowany do płac i tantiem i wynosi 33,09%, z czego 24,09% pokrywa pracodawca, a 9% pracobiorca.

Malta

Składka na ubezpieczenia społeczne wynosi 10% wynagrodzenia.

Polska

Składki na ubezpieczenia społeczne opłacane są na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.). System ubezpieczeń społecznych obejmuje:

- ubezpieczenie emerytalne w wysokości 19,52% wynagrodzenia pracownika (9,76% pokrywa pracodawca, 9,76% opłaca pracownik),

- ubezpieczenie rentowe w wysokości 13% wynagrodzenia pracownika (6,5% pokrywa pracodawca, 6,5% opłaca pracownik),
- ubezpieczenie chorobowe w wysokości 2,45% wynagrodzenia pracownika (w całości finansowana przez pracownika),
- ubezpieczenie wypadkowe w wysokości indywidualnie ustalonej przez pracodawców, od 0,40% do 8,12% podstawy wymiaru (składka w całości finansowana przez pracodawcę).

Roczna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne oraz rentowe nie może być wyższa od trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok kalendarzowy, określonej w ustawie budżetowej. W 2005 r. maksymalna podstawa obliczania składki wynosi 72.690 zł⁸.

Pracodawca pokrywa również koszty Funduszu Pracy (2,45% podstawy naliczania) oraz Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (0,15% kwot wynagrodzeń).

Pracownik pokrywa natomiast składkę na ubezpieczenie zdrowotne, która wynosi od 1.01.2005 r. – 8,5% (w 2006 r. ma wynieść – 8,75%, a od 1.01.2007 r. – 9%)⁹. Podstawę naliczania składki stanowi kwota wynagrodzenia. Składka ta do wysokości 7,75% dochodu podlega odliczeniu od podatku dochodowego.

Słowacja

Wynagrodzenie brutto obciążone jest z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne łącznie stawką 48,60%, przy czym pracodawca opłaca 35,20%, natomiast pracownik 13,40%, z czego 4% stanowi ubezpieczenie społeczne, 3% – inwalidzkie, 1,4% – chorobowe, 1% – fundusz pracy i bezrobocia, 4% – zdrowotne.

Szczegółowe rozbiecie składek na ubezpieczenie społeczne opłacanych przez pracodawcę przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela 9. Wysokość składek na ubezpieczenie społeczne opłacanych przez pracodawcę

Rodzaje ubezpieczeń	Wysokość składki
Ubezpieczenie społeczne	16%
Ubezpieczenie inwalidzkie	3%
Ubezpieczenie chorobowe	1,4%
Fundusz pracy i bezrobocia	1%
Ubezpieczenie zdrowotne	10%
Ubezpieczenie świadczeń gwarantowanych	0,25%
Ubezpieczenie od NNW	0,80%
Fundusz rezerwowy	2,75%
Razem	35,20%

Słowenia

Do kosztów obciążających wynagrodzenia zalicza się w Słowenii przede wszystkim:

- podatek od wynagrodzeń opłacany przez pracodawcę. Podatek ten obciąża pracodawcę i pobierany jest od każdej płacy brutto. Od podatku tego zwolnione są wyłącznie przedsiębiorstwa zatrudniające inwalidów, jeżeli ich udział w liczbie pracowników ogółem wynosi co najmniej 40%. Podatek pobierany jest według następującej skali:

Tabela 10. Skala podatku od wynagrodzeń

Kwota wynagrodzenia		Stawka podatku
Od:	Do	
	110.000	0%

⁸ Zob. M. P. z 2004 r. Nr 54, poz. 910.

⁹ Zob. ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135).

110,001	130.000	2%
130,001	400.000	4%
400,001	750.000	8%
750,001		15%

– składki na ubezpieczenia społeczne. Składka na ubezpieczenia społeczne, obciążająca wynagrodzenia, wynosi 38% płacy brutto, przy czym 22,1% pokrywa pracownik, a 15,9% pracodawca. Składki na poszczególne fundusze oraz ich podział pomiędzy pracodawcę i pracownika przedstawia się następująco:

Tabela 11. Składki na ubezpieczenia społeczne

Rodzaj ubezpieczenia	Składka opłacana przez pracownika (w %)	Składka opłacana przez pracodawcę (w %)
ubezpieczenie emerytalne	15,50	8,85
ubezpieczenie zdrowotne	6,36	6,89
fundusz bezrobocia	0,14	0,06
fundusz macierzyński	0,10	0,10
łącznie	22,10	15,90

Węgry

Podstawowym kosztem, obciążającym wynagrodzenia pracowników, są składki na ubezpieczenia społeczne. Wynoszą one:

- 18% na ubezpieczenie emerytalne,
- 11% na ubezpieczenie zdrowotne,
- 8,5% na fundusz emerytalny,
- 4% na fundusz zdrowotny.

W przypadku przynależności do niepublicznej kasy chorych dodatkowo pobierane jest (jako opłata członkowska):

- 0,5% składki emerytalnej i
- 8% dochodu.

6. Wnioski końcowe

Analiza poszczególnych elementów wpływających na atrakcyjność kraju, jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej, wskazuje, że Polska należy do państw o najwyższych obciążeniach fiskalnych dochodu, na co składają się obciążenia podatkowe w zakresie podatku dochodowego oraz składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Konstrukcja podatku dochodowego w poszczególnych krajach jest podobna i opiera się na kompilacji teorii czystego przyrostu majątku, traktującej dochód jako czysty przyrost majątku w określonym czasie (przeważnie roku podatkowym) oraz teorii źródeł. Wyznacznikiem dochodu podatkowego są koszty uzyskania przychodów, które w prawie podatkowym definiowane są w sposób specyficzny, wiążący koszt z przychodem.

Na wysokość zobowiązania podatkowego zasadniczy wpływ ma więc konstrukcja przychodów i kosztów ich uzyskania, a następnie ulgi podatkowe i stawki podatkowe, które stosowane są wszak już do podstawy opodatkowania, a więc do dochodu uwzględniającego ulgi podatkowe (odliczenia, kwoty wolne). Te ostatnie w praktyce nie występują w odniesieniu do dochodów z działalności gospodarczej w polskim systemie podatkowym, tak jak ma to miejsce np. na Węgrzech i w Słowenii. Odliczenia od dochodu i od podatku obowiązujące w polskim systemie podatku dochodowego nie są związane z prowadzeniem działalności, a jedynie z faktem osiągnięcia przychodów, bez względu na ich źródło.

Do obciążeń w zakresie podatku dochodowego dochodzą obciążenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, które w Polsce należą do najwyższych nie tylko w nowych państwach członkowskich, lecz w całej Unii Europejskiej i w praktyce nie są, przy prowadzeniu działalności gospodarczej, w żaden sposób uzależnione od wysokości dochodu podatnika. Powoduje to bardzo wysokie obciążenia dochodów podatników małych, opodatkowanych kartą podatkową, ryczałtem ewidencjonowanym, czy też prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów. Dla dwóch pierwszych grup zasadne wydaje się wprowadzenie zryczałtowanej stawki ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego, natomiast w przypadku podatników, u których dla celów podatkowych ustalany jest dochód, wysokość składki powinna zostać uzależniona od wysokości tego dochodu, bez możliwości opłacania składki zryczałtowanej, tak jak w przypadku pracowników.